

Μ. Καραγάτσης (1908-1960)

Βασιλική

Δυό μέρες τώρα φύσαγε μαϊστρος κι έφερνε μαύρα σύγνεφα μαζί του, μαύρα και χαμηλά, όλο τουλούπες - τουλούπες. Πότε έβρεχε, πότε δεν έβρεχε. Μα όταν έβρεχε, έβρεχε για καλά, πες πως όλο κι έβρεχε. Κρύο, κι υγρασία να πιρουνιάζει τα κόκκαλα τ' ανθρώπου, καιρός πού πλάκωνε την ψυχή, βραχνάς σωστός.

Όσο για τη θάλασσα, αυτή ξεχαλινώθηκε, η πόρνη, στα χάρδια του Μαστραλιού, και κυλιόνταν κι αναδεύονταν και μούγκριζε κι αναταράζονταν, πίσσα - κατράμι, μες' τη γλύκα της, ξερνώντας μέρα - νύχτα τους ξεδιάντροπους αφρούς της. Όσα καράβια βρέθηκαν μεσοπέλαγα είδαν το χάρο με τα μάτια τους και ουκ ολίγα πνίγηκαν, λεν τα χρονικά εκείνου του καιρού. Κί' όσα δεν βούλιαξαν, είναι που πρόφτασαν και τρύπωσαν σε ρεμέτζο, και κάθισαν εκεί, μέρες πολλές, ώσπου να περάσει ο χαλασμός.

Έτσι το λοιπόν, κάπου τέσσερα κομμάτια ήρθαν κι άραξαν στο πόρτο του Έπαχτου. Ένα μπρίκι, ένα γολετόβρικο, μια τρεχαντήρα και μια μπρατσέρα. Καπεταναίοι και τσούρμα, μόλις ξεμπάρκαραν, έσκυβαν και φίλαγαν τη Γής που 'ρθε στιγμή που θάρρεψαν πώς δε θα ξαναπατήσουν. Κατόπιν τράβαγαν στην εκκλησιά να φχαριστήσουν τον Αϊ Νικόλα πού 'κανε το θάμα και τους γλύτωσε. Κί' απέ, μαζώχτηκαν στον καφενέ να πιουν ένα καφέ, ένα ρούμι, ένα ρακί, να συνέρθουν, να συνεφέρουν, να ξεπουντιάσουν, να σκοτώσουν τον καιρό μέχρι πού να καλοσυνέψει. Και τότε να μπαρκάρουν ξανά, να τραβήξουν το δρόμο τους.

Έτσι γέμισε ο καφενές από θαλασσινούς, νυδραίους και Χιώτες και γαλαξιδιώτες, όλους ντυμένους με μουντά βρακιά, κάλτσες άσπρες, γελέκια τσόχινα, πατατούκες ολόμαλλες, φέσια κρεμαζιά, ένεκα πού αυτά πού ιστορούμε γίνηκαν σε εποχή παλιά, όταν ακόμα καθόταν ο Όθωνας στο θρόνο της Ελλάδας. Κι οι τρεις πασατζέρηδες πού ήταν με το γολετόβρικο, φορούσαν φουστανέλες και φέρμελες και φέσια, ρουμελιώτες φαίνονταν να είναι. Άγνωστο γιατί ταξίδευαν, μα δεν έδειχναν έμποροι. Είχαν κάποιον άλλον αέρα τα σουσούμια τους, φάτσες αδρές, πελεκημένες σε σάρκα από δρυ, πετσί αργασμένο ταμπάκικο του ήλιου και τ' αγέρα, μάτια σκοτεινά, δυνατά κί' άχαρα. Κι οι τρεις τους πενηντάρηδες κι απάνω. Δεν φαίνονταν να είχαν κέφια. Έπιναν το κρασί τους ξεροσφύρι, δίχως πολλές κουβέντες, και κοίταζαν μακριά, και μέναν για ώρα αμίλητοι, άγνωστο τι θύμησες και στοχασμοί να τους κυρίευαν. Είχε σκοτεινιάσει πια κι ο καφετζής άναψε τη λάμπα του πετρελαίου.

Έξω ο μαϊστρος είσε λυσσάξει. Ούρλιαζε, έφτυνε, κυλιόταν πάνω στη θάλασσα γάτσουλας στο νταβλάντισμα του Γενάρη, κάνοντας την να ξεχαλινωθεί σε κύμα, αφρό και βοή. Και στιγμές - στιγμές ήταν τόσοσ ο σαματάς του μπουρινιού, που περιτύλιγε όλον τον καφενέ, χιμούσε μες' απ' τα κλειστά παράθυρα σκεπάζοντας τη

φασαρία των μεθυσμένων ναυτικών. Τότε όλοι με μιας λούφαζαν κιοτεμένοι, κοίταγαν τη θάλασσα κι' έκαναν το σταυρό τους. Αλί και τρισαλί στο γεμιτζή που βολοδέρνει στα πέλαγα τα μαύρα...

Μια τέτοια στιγμή ήταν ακριβώς πού άνοιξε ή πόρτα του καφενέ. Και χίμηξ' εντός μια γριά, κουρελού, βρώμια, αναμαλλιάρα, τρεκλιστή, σπρωγμένη βάναυσα από τον άνεμο πού χίμηξε κι' αυτός μαζί της. Έπαιξε απελπισμένα η φλόγα της λάμπας, ταράχτηκαν τα ντουμάνια του τσιγαροκαπνού, τρεμούλιασαν οι ζεσταμένοι απ' το κρασί άνθρωποι.

—Κλείσε την πόρτα, μωρή! Κλείσε την πόρτα! —Ούρλιαζε ο καφετζής.

Την έκλεισε. Και στάθηκε μια στιγμή αλλοσούσουμη, να πάρει ανάσα, να συνεφέρει από το κακοπάθισμα του ανεμόδαρτου δρόμου. Κι απέ, με κεφάλι σκυφτό, δίχως να κοιτάζει γύρω, τράβηξε κατά το μπεζαχτά, όπου ο καφετζής ετοίμαζε με βιάση τα κρασιά, τα τσίπουρα, τους μεζέδες της ανεπάντεχης πελατείας. Έχωσε το χέρι στα βάθη της πούπαθης φουστάνας, τράβηξε μια μποτιλίτσα κατοδραμίτικη και την απόθεσε στο τεζάκι, δίχως να πει λόγο. Μα ο καφετζής ούτε πού την πρόσεξε, τρομερά απασχολημένος να παίρνει διαταγές, να ετοιμάζει τους δίσκους, να τους δίνει στον παραγιά του πού είχε σαστίσει κι αυτός απ' το σαματά. Έτσι πέρασε κάμποση ώρα πού η γριά καθόταν κιοτεμένη κι ασάλευτη, προσμένοντας την αράδα της, ίσως κι ο μαγαζάτορας την προσέξει. Ετούτος όμως έκαν' επίτηδες σα να μην την είχε δει, φανερά, πώς την περιφρονούσε. Κι όταν μια στιγμή, η γριά αποκαμωμένη του άγγιξε το μπράτσο, ο καφετζής την αποπήρε.

—Σκασμός, μπεκρόγρια! Εσένα θα κοιτάμε τώρα; —Το είπε φωναχτά αυτό, πού όλοι γύρισαν και κοίταξαν. Οι ξένοι ναύτες με περιέργεια αδιάφορη. Οι ντόπιοι, όμως, πού είχαν ανακατευτεί με τούς γεμιτζήδες, έσκασαν στα γέλια κι άρχιζαν να την περιπαίζουν.

—Πάλι θα μπεκρουλιάσεις, μωρή! Σφουγγάρι γίνηκε ο πατσάς σου! Σκρίφα! Ξεϊγλωτη!

Η γριά έκανε πώς δεν άκουγε. Έσκυψε μόνο το κεφάλι και ξανασκούντησε τον καφετζή.

—Δως μου το ρακί μου να φύγω —είπε σιγανά.

—Έχεις παράδες, μωρή; —ρώτησε ο άλλος σκαιά.

Έβαλε το χέρι, στην τσέπη της φουστάνας της, έβγαλε πέντε μπακιρένια όβολα και τ' απόθεσε στο τεζάκι, πλάι στη μπουκαλίτσα. Ο καφετζής εγέλασε. Άιντε είπε, πάλι τα κονόμησες, παλιοκιόσα! Τύφλα θα γίνεις απόψε.

—Είναι για το ψυχικό πού με πονάει —μουρμούρισε αυτή.

Τότε όλος ο κόσμος ξέσπασε στα γέλια με τον άστοχο λόγο της. Προς τι να δικαιολογείς το κουσούρι σου μ' ένα ψέμα πού κανείς δεν το πιστεύει; Τα πειράγματα, πρόστυχα και χοντρά πέσανε απάνω της βροχή. Είναι πού οι μεθυσμένοι άντρες έχουν πεθυμιά για κέφι και για γέλιο. Και τί το πιο αξιογέλαστο από μια γυναίκα μεθυσμένη;

Η γριά έσκυψε πάλι το κεφάλι, σαν να μην έκανε τίποτα άλλο σ' όλη της τη ζωή. Κί αρπάζοντας το γεμισμένο ρακί μπουκάλι της, τράβηξε γοργά για την πόρτα και βγήκε παρατώντας την ανοιχτή. Χίμηξε τότε ο τρελό-μαϊστρος της νύχτας μέσα στο μαγαζί. Χαστούκισε τους ανθρώπους με τις παγερές παλάμες του, έφερε τη φλόγα της λάμπας στο νυν και αεί.

—Την πόρτα μωρή! Την πόρτα! —ούρλιαξαν όλοι μ' ένα στόμα. Κι απέ, βρисиές ακατανόμαστες ξεπροβόδισαν το φευγίό της μες' στη νύχτα. Έτρεξε ό παραγιός κι έκλεισε το θυρόφυλλο. Κάνα - δυο σχόλια ακόμα, κάνα - δυο βλαστήμιες και το επεισόδιο θεωρείται λήξαν. Ο! μεθυσμένοι άντρες λησμόνησαν τη μεθυσμένη γριά.

Τότε ο γεροντότερος από τους τρεις ρουμελιώτες, που παρακολούθησαν τα πάντα με μάτι ψυχρό και σφαλιγμένο αχείλι, γύρισε και είπε στους άλλους δύο:

—Κάπου την ξέρω εγώ αυτήνα...

Οι άλλοι δεν του αποκρίθηκαν.

Πολύ πριν απ' τα μεσάνυχτα άρχισαν να φεύγουν ένας - ένας οι πελάτες του καφενέ. Οι ντόπιοι τράβηξαν για τα σπίτια τους. Κι οι θαλασσινοί βολεύτηκαν εδώ κι εκεί, στα σπίτια τού χωριού και στο μικρό χάνι. Στα καράβια που σκαμπανέβαζαν στη χοντρούτσικη θάλασσα του λιμανιού, μόνον οι βάρδιες έμειναν για ν' αγρυπνούν. Έτσι ο καφενές, άδειασε από πελάτες κατά το μεσονύχτι. Απόμειναν μονάχα ο καφετζής, ο παραγιός του κι οι τρεις ρουμελιώτες, που κανόνισαν να περάσουν τη νύχτα εκεί, σε μια γωνιά που ο καφετζής την έσιαξε με μια βελέντζα και δύο μπατανίες.

—Έτοιμα τα γιατάκια σας —είπε.

Αυτοί δεν αποκρίθηκαν, μόνο ντύθηκαν σα ν' αναδίνονταν απ' τις συλλογές τους. Κατόπιν ο γεροντότερος σηκώθηκε και τράβηξε κατά την πόρτα.

—Που πηγαίνεις; —ρώτησε ο καφετζής.

—Το νερόμ' να κάνω...

Καθώς ξεμύτησε στο δρόμο, ο άνεμος τον άρπαξε και τον σάλεψε σύρριζα. Τυλίχτηκε στην κάπα του κι έκανε να τραβήξει παράμερα, έτσι από ντροπής, μ' όλο που ο

δρόμος ήταν παντέρμος. Όταν άξαφνα, ένας ίσκιος ξεκόλλησε απ' το σκοτάδι κι έδειξε να 'ρχεται κοντά. Ο γέρος κοντοστάθηκε κι έβαλε το χέρι στην πιστόλα του σαλαχιού.

—Ποιος είσαι, ορέ;

Ο ίσκιος κοντοστάθηκε.

—Εγώ είμαι, καπετάνιο μ' —είπε η φωνή γυναικός. Εγώ, η Βασίλω...

—Τι χαλεύεις;

Ήταν η γριά του καφενέ, η μπεκρού. Ήρθε τρεκλίζοντας κοντά στο ρουμελιώτη. Και βρώμαγαν ρακί τα χνώτα της καθώς αποκρινόταν.

—Καπετάνιο μ', να με συμπαθάς, μια χάρη να μου κάν'ς! Λίγου ρακί θέλω κι δεν κουτάω, η γέρμη, να μπω στουν καφενέ, θα μ' απουπάρ' αυτούνος ού Θανάσ' ού αντίχριστους!

—Το λοιπόν;

—Το λοιπόν, σε περικαλώ, να μ' αγοράκ'ς ησύ πενήντα δράμια και να μου του φέρ'ς.

Ο γέρος σούφρωσε τα φρύδια.

—Ντροπή σ'! Γριά γυναίκα κι να τριγυρνάς τις νύχτες μεθυσμένη! Άιντε σπίτι σ'!

Έκανε να φύγει, μα η Βασίλω τον κράτησε απ' το καπομάνικο.

—Καπετάνιο μ', είπε, μη με κραίν'ς έτσι δα... Για ντροπής είναι ντροπής, του ξέρω και του μαρτυράω. Μα τα σικλέτια και τα ντέρτια του καθενού...

Δεν απόδωσε το λόγο της, μόνο τον κοίταγε στα μάτια με τα μεγάλα μαύρα μάτια της. Το μέτωπο τού γέρου συννέφιασε.

—Καλά —είπε—, δός μου το μπουκάλι και παράδες να σ' φέρω ρακί...

Έβγαλε απ' την τσέπη της φουστάνας το μπουκάλι και το έδωσε τού ρουμελιώτη. Κατόπιν, σα να δίσταζε λιγάκι, έβαλε το χέρι στον κόρφο της και τράβηξε ένα μικρόπραματάκι στρογγυλό που μόλις ψευτογιάλιζε μες' στο σκοτάδι.

—Δεν έχω παράδες, καπετάνιο μ' —είπε σιγανά—. Δώσ' απ' τους δικούς τους παράδες και πάρε αυτούνο δώ... —Με το στανιό του 'βάλε στο χέρι τοπραματάκι. Αυτός το πήρε, κόντεψε στο φωτισμένο παραθύρι του καφενέ, το ξέτασε με μια ματιά, κι ύστερα κοίταξε τη γυναίκα ξαφνιασμένος.

—Που το βρήκες αυτό;

—Δ'κό μ' είναι... Μου το χάρισαν... Πάνε χρόνια τώρα, χρόνια πολλά... Είχα κι άλλα, κι άλλα. Όλο ασήμι και μάλαμα σκαλισμένο από τους πρώτους μαστόρους του Γιάννινου. Για να στουλίζου τα φουστάνια μ' τα μεταξά, τα τζιβριδένια... —Ο ρουμελιώτης δεν μίλησε, μόνο πάскиζε να ξεχωρίσει μες' στο σκοτάδι τη μορφή της γυναίκας. Κάποια ταραχή του λίγωνε την καρδιά.

—Ποιά εισ' εσύ; Ρώτησε με φωνή βραχνή. Ποια είσαι;

Η γυναίκα χαμογέλασε πικρά.

—Δέ με θυμάσαι καπετά Κίτσο Γκιώνη;

Και τότε, με μιας, ο γέρος θυμήθηκε.

—Η Βασιλική, μουρμούρισε. Η κυρά Βασιλική...

Απόμειναν σιωπηλοί κι ασάλευτοι, ό ένας καρσί στον άλλον, χωρισμένοι απ' το σκοτάδι της νύχτας και τα χρόνια. Σαλεμένοι σύρριζ' από τον άνεμο και τις θύμησες. Πρώτη μίλησε ή γυναίκα.

—Καθόμ'να στους καφάσ' όταν σε πέρναγαν να σε κρεμάσ'νε οι Γκέκηδες. Τα χέρια δεμένα πιστάγκωνα, με τα μαλλιά σ' τα χρυσάφια που τ' ανέμιζ' ου αγέρας...

—Ναι, είπε ο γέροντας. Είχα χάσει του φέσι μ'...

—Μου φάν'κες σαν 'Αρχάγγελους, Κίτσο Γκιώνη... Ταράχ'ταν τα σουθικά μ', λίγους' η καρδούλα μ'... Έτρεξα (και τρέμανε τα γόνατά μ') στον οντά τ' Αλήπασια και πέφτου στα πόδια τ'.

«Τ' είναι, Βασίλω μ'; Τ' είναι, κοζούμ;»

«Εκειόνα πασιά μ' εκείόνα που πάνε να τον κρεμάσ'νε...».

Γέλασ' ου Αλής και χτύπ'σε τα παλαμάκια. Μπαίνει ο ούζμπασης. «Εκειό που πάνε να κρεμάσ'νε, όρε μπίρομ' να μην τον κρεμάσ'νε. Να τον αφήκουν και να τ' πουν πώς στην κερά Βασιλική χρουστάει τ'ζωή τ'...».

—Ναι, είπε βραχνά ο Κίτσο - Γκιώνης. Μ' είχαν περάσ' τη θ'λιά στ' λαιμό. «Έχε γεια, ορέ κόσμε», είπα μέσα μ'. «Καημένα νιάτα που δεν σας χάρ'κα...».

Η Βασιλική χαμογέλασε μισονηροπόλα μισοξετοίπωτα.

—Τα χάρ'κες τα νιάτα σ', Κίτσο - Γκιώνη... του βράδου πού ήρθε η λάλα μ' η αραπίνα και σε βρήκε...

—Μην τα μολογάς αυτά —την έκοψε ο γέρος απότομα—. Αρχάγγελο μ' είδες ησύ, Παναγιά σ' είδα εγώ... Και τουν Αλήπασα θα σκότ'να να σε πάρου απ' το χαρέμι τ' να σ' έχου δική μ'! Καταδικήμ! Μα ησύ, δεν ήθελες! Αγάπαγες κι εμένα, σ' άρεσαν και τα φλουριά του Αλήπασια! Σκρόφα!

Μέσ απ' το σκοτάδι σαράντα χρόνων, μες' από τη λησμονιά, το παλιό πήδησε παντοδύναμο. Τι άνεμοι άραγες να κλυδώνισαν τις δυο ψυχές πού αναμετριόνταν μέσ' στον παγερό μαϊστρο της νύχτας; Σίφουνας χαλαστής σάρωσε τον κόσμο, τον έστρωσε ρημάδια. Ήλιος ξεπρόβαλε για να καρπίσει το σπόρο καινούργιας ζωής. Τα χρόνια του καιρού παράχωσαν τις γερασμένες καρδιές, όπου κρυφόκαιγε πάντοτε η άσβηστη φλόγα...

Στο νησάκι της Λίμνης πλέρωσε ο Αλής τα κρίματα της μάταιης ζωής του. Των ομματιών της πήρε η Βασιλική κι έφυγε, και χάθηκε, κρέας θηλυκό κατατρεγμένο, καταραμένο από το βασανισμό ενός ολάκαιρου λαού. Εδώ στον Έπαχτο κατάντησε, γριά κουρελιάρα, ξεδοντιάρα, μπαίγνιο των ανθρώπων, άγνωστη μες' στους άγνωστους, πουλώντας τα στερνά χρυσαφικά —αυτά που πλέρωνε το γέρικο θεριό για να χαιρέται το νιό κορμί της— για ν' αγοράσει πενήντα δράμια ρακί. Να πει, να μεθύσει, να λησμονήσει τί ήταν, να μη θυμάται τί είναι... Κι έξαφνα, μες' στο σκοτάδι και τον άνεμο ακούστηκαν περπατησιές, ομιλίες, τραγούδια. Τίποτα ναύτες θα ήσαν, πού σε κάποιο σπίτι θα μπεκρολογούσαν. Και τώρα γύριζαν τρικλίζοντας να παν ν' αποκατιάσουν στα καράβια τους ίσως, ίσως στο χάνι ή στον καφενέ. Τρέκλιζαν πέρα - δώθε, σκόνταβαν στα χαλίκια τού δρόμου, κοντοστέκονταν, άιντε πάλι προχωρούσαν. Και τραγούδαγαν με φωνές βραχνές, παράταιρες:

Ντερμπεντέρισσα Βασίλω,
στρώσ' το μπράτσο σου νά γείρω...

Τότε, η γριά άπλωσε το χέρι της και το κοίταξε με μάτια δακρυσμένα.

—Ναι —είπε—, σε τούτο δα του μπράτσο ακούμπα το κεφάλι τ'... Σε τούτο δα του μπράτσο έβρισκε αναπαμό...

Κι αν είσαι ζωντανός σήμερα, Κίτσο Γκιώνη, του χρωστάς σε τούτο δα το μπράτσο. Κι άλλους πολλούς εγλύτωσε του μπράτσο αυτό... Παλληκάρια που θα τα κρέμαγαν... Τσούπρις που θα τις χαρέμιζαν. Σπίτια που θα τα καιγαν... Και σύ, Κίτσο Γκιώνη, με βρίζεις σκρόφα... Βρίσε με, Κίτσο Γκιώνη! Φτύσε με!

Ο γέρος δεν είπε τίποτα. Ο άνεμος τον σάλευε πέρα - δώθε, λες και τσακίστηκαν α
ρίζες που τον κράταγαν ασάλευτο στη γης. Κι ύστερα έσκυψε με μιας, απόθεσε τα
γέρικα χείλια του στο γέρικο μπράτσο της μεθυσμένης γριάς. Και το φίλησε. Όπως
φιλάει ο άντρας το μπράτσο γυναίκας αγαπημένης. Όπως χριστιανός το χέρι της
Παναγιάς...

Λύσσαξε ο μαϊστρος εκείνη τή νύχτα...